

גליקל

זיכרונות 1691 – 1719

ההדירה ותרגמה מיידיש
חוה טורניאנסקי

מרכז זלמן שזר
לתולדות ישראל

מרכז דינור לחקר תולדות ישראל
האוניברסיטה העברית בירושלים

גליקל

זיכרונות 1691–1719

גליקל

זיכרונות 1691–1719

ההדירה ותרגמה מיידיש

חנה טורניאנסקי

מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל

מרכז דינור לחקר תולדות ישראל, האוניברסיטה העברית בירושלים

ירושלים תשס"ו

מרכז דינור – המערכת המדעית
פרופ' עמנואל אטקס (יו"ר), פרופ' ישראל ברטל, פרופ' יוסף קפלן

מרכז זלמן שזר – המערכת המדעית
פרופ' ירחמיאל כהן (יו"ר), פרופ' דוד אסף, מר צבי יקותיאל, פרופ' ג'רמי כהן, פרופ'
גדעון פוקס, פרופ' שמואל פיינר, ד"ר אמנון רוזנקרצקין
מרכזות המערכת: מעין אבינרי-רבהון

עריכה לשונית: ורדה לגרד
עיצוב טיפוגרפי, הפקה והבאה לדפוס: דניאל שפיצר ויחזקאל חובב

ספר זה יוצא לאור בסיוע

עזיבון גב' וירה וד"ר יוסף וייסברג וקרן צ'רלס וולפסון למחקר
במכון למדעי היהדות ע"ש מנדל של האוניברסיטה העברית בירושלים
ועדת המחקר של הפקולטה למדעי הרוח, האוניברסיטה העברית בירושלים

בית שלום עליכם, תל אביב

הקרן ע"ש איציק וגניה מאנגר וקרן רבינוביץ לאמנויות, תל אביב

מכון ליאו בק, ירושלים

מסת"ב 965-227-213-2

מספר קטלוגי 185-530

© כל הזכויות שמורות למרכז זלמן שזר לתולדות ישראל
ולמרכז דינור לחקר תולדות ישראל, תשס"ו

אין להעתיק או להפיץ ספר זה או קטעים ממנו, בשום צורה ובשום אופן, אלקטרוני או
מכני, לרבות צילום או הקלטה, ללא קבלת אישור בכתב מהמוציא לאור

סדר ועימוד: 'תוים הוצאה לאור' ומרכז זלמן שזר
לוחות: מכון האופסט שלמה נתן; הדפסה: דפוס גרפית בע"מ
כולם בירושלים

תוכן העניינים

פתח דבר

ז

מבוא

ט	המחברת, עולמה וחיבורה
י	מבנה החיבור ואורחות כתיבתו
י	נסיבות כתיבתו של החיבור ומבנהו
טז	מוקדם ומאוחר – רצף האירועים המסופרים
יח	מגמת החיבור ושילוב חומריו
כא	מקורות השראה לחיבורה של גליקל
כה	כתיבה אישית וקולו של ה'אני'
כח	השקפת עולם והצגת המציאות בחיבור
לב	כתיבה, השכלה וידיעת לשון – גליקל ובנות זמנה
לז	ספרה של גליקל כמקור היסטורי
לט	המקום והזמן, הקהילה והשכנים
מד	גלגולי החיבור מן הכתב אל הדפוס ואילך: פרק בתולדות התרבות
נג	תרגומים ועיבודים של היצירה
נד	המחקר
סא	אריקה טים: לשונה של גליקל
פז	על המהדורה
צג	רשימת האיורים
צה	רשימת ראשי תיבות וקיצורים
צז	רשימת קיצורים ביבליוגרפיים

זיכרונות גליקל

1	עמוד השער שנוסף להעתקה א (פקסימיליה)
5	ספר ראשון
47	ספר שני
141	ספר שלישי
247	ספר רביעי
359	ספר חמישי
491	ספר שישי
557	ספר שביעי
607	מפת המקומות הנזכרים בחיבור
609	אילנות יוחסין:
612	א. משפחת גליקל בת לייב
614	ב. משפחת חיים האמל
616	ג. משפחת גליקל וחיים
618	ד. קשרי משפחת גליקל וחיים למשפחת גומפרץ
620	ה. קשרי משפחת גליקל וחיים למשפחות מירילש, ריס ורויזניץ
	מפתחות
623	מפתח אישים ודמויות
630	מפתח שמות המקומות
634	מפתח עניינים

פתח דבר

לזכרו של אורי, אהוב לבי ידיד נפשי שנלקח ממני,
כמו חיים מגליקל, בתום שלושים שנות נישואין,
ועדיין הוא מלווה ומאיר את חיי.

לפני מאה ועשר שנים יצא לאור לראשונה ספר הזיכרונות של גליקל בת לֵיב (שנודעה מאז כגליקל האמל או גליקל פון האמלן), אישה יהודייה שנולדה בהמבורג בשנת 1645, ושכתבה את זיכרונותיה בלשון דיבורה – יידיש – בין השנים 1691–1719. אין זה החיבור האוטוביוגרפי הראשון שנשתמר בספרותנו בלשונותיה השונות, וגם לא החיבור הראשון שהגיע לידינו מפרי עטה של אישה, אלא יצירה יוצאת דופן, העולה ברוחב היקפה ובריבוי פניה וענייניה על כל מה שקדם לה בסוגה. המחברת התחילה להעלות על הכתב את זיכרונותיה בעקבות מות בעלה, והמשיכה לרשום את קורותיה ולסקור אירועים שהתרחשו בסביבתה עוד שנים רבות אחרי פטירתו. בחיבור זה, שהועידה בראש ובראשונה לילדיה, ארגה גליקל יחדיו את האישי, המשפחתי והציבורי, הוסיפה סיפורים ואגדות להמחשה ולהנאה, ונתנה ביטוי לא רק להרהוריה ולרגשותיה אלא גם למערכת דעותיה ואמונותיה. כך העמידה לנו במסמך היסטורי־ספרותי מיוחד במינו הן את קורותיה ואת עולמה הרוחני של אישה עבריייה בת המאה השבע עשרה, הן את דמותה והוויית חייה של החברה שבה צמחה והתפתחה סופרת מוכשרת זו.

ראשיתה של מהדורה זו בהצעה להוציא לאור נוסח עברי של הזיכרונות על יסוד תיקון והשלמה של התרגום העברי של אלכסנדר רבינוביץ, שיצא לאור בשנת 1929; הצעה זו העלה לפני זמן קצר לפני מותו מורי היקר פרופ' חיים הלל בן־ששון ז"ל, שעמד אז בראש מרכז דינור לחקר תולדות ישראל. אולם הכוונה לפרסם רק את התרגום העברי במסגרת ה'קונטרסים' של המרכז התחלפה במרוצת הזמן בתכנית להכין מהדורה ביקורתית מלאה של המקור עם תרגום חדש מפרי עטי. כך עסקתי שנים רבות בההדרה, בתרגום ובביאור של ספרה המרתק של גליקל, שכתבתו הייתה לה נחמה בהילקח ממנה בן זוגה, ומצאתי בעיסוקי נחמה באבדן אהוב לבי.

דרכי הממושכת אל המהדורה המתוכננת עמדה בסימן הרפתקה אינטלקטואלית ורגשית שהתנהלה במגע מתמיד, הדוק ומעמיק, עם ידידים עמיתים, מומחים באין־ספור תחומים, שנכחו להשיב על כל שאלה משאלותי, לחלוק עמי בכל עת מחכמתם, מבקאותם ומידיעותיהם בנדיבות ובמסירות, ולסייע בידי להבין את הכתוב ואת העולם שבו נכתב. ידידתי אריקה טים מאוניברסיטת טריר בגרמניה, מומחית מאין כמוה בלשון יידיש הישנה וספרותה, ליוותה אותי מקרוב בכל שלבי עבודתי, הייתה שותפה נאמנה

פתח דבר

לכל עשייתי ואף תרמה למבוא לספרי פרק מפרי עטה על לשונה של גליקל. לאורך כל הדרך ליוו אותי במומחיותם ובעצתם הטובה ידידי המסורים יעקב אלבוים ועדה רפפורט-אלברט, קראו בעיון את הנוסח הסופי של המהדורה והעירו הערות מאירות ומחכימות. בקריאת חלקים של העבודה ובהצעות לתיקון ושיפור זיכו אותי ידידי הנאמנים מיכל אורון, עמנואל אטקס, יוכבד גייגר, גלית חזן-רוקם, ישראל יובל ואורה לימור, אשר יחד עם רבים אחרים – בראשם חברתי האהובה רחל הודרה ז"ל, וייבדלו לחיים ארוכים ידידי ירחמיאל כהן, בן-ציון פישלר, ברכה פישלר, יוסף קפלן, אלחנן ריינר, איטה שדלצקי, אביגדור שנאן ודניאל שפיצר – עמדו לצדי במהלך העבודה נכונים תמיד לסייע ולתרום מתבונתם, ממטענם הרוחני וממאגרי ידיעותיהם. אין גבול לרגשי תודתי על רשת מופלאה זו של החלפת דעות ושיתוף פעולה, של עזרה ונתינה וידידות, אשר אליה הצטרפו במשך השנים גם תלמידי והאירו את עיני בראייתם החדשנית המרעננת. תודה מיוחדת אני חבה לתלמידתי דלית ברמן, שליוותה את עבודתי במיומנותה בענייני לשון, ניסוח והגהה, ולאסתר גולדנברג, שבשלבי התרגום המוקדמים לימדה אותי פרק בלשון העברית בכלל ובתקופתה של גליקל בפרט. אסירת תודה אני לעורכת ספרי ורדה לנרד על עריכתה המקצועית המעולה ועל מיוזג התבונה והרגישות שהשאיר את אותותיו הנאים בפרי עבודתה.

אני מודה מקרב לב לעובדי בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי אברהם דוד, רבקה פלסר ושלמה צוקר, לספרניות אולם הקריאה למדעי היהדות ולעובדי מחלקת הצילום, וכן להדסה אסולין וליתר אנשי הארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי, על עזרתם המסורה בכל עת ועניין. אשרי שזכיתי לשבת בירושלים, שחברו בה יחדיו אנשים ומוסדות כאלה.

שנים רבות נמשכה עבודתי, ואלמלא הנחישות וכוח השכנוע של עמיתי היקר עמנואל אטקס, העומד עתה בראש מרכז דינור לחקר תולדות ישראל, ושיתוף הפעולה עם צבי יקותיאל, העומד בראש מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל, ספק רב בלבי אם היה הספר מגיע להשלמת כתיבתו ורואה אור כבר במועד זה. אני מודה מקרב לב ליחזקאל חובב ולצוותו על עבודתם המסורה, ליוני גמליאל שפתר במקצועיות ראויה לשבח, בתבונה יתרה ותמיד במאור עיניים את כל בעיות סידורו המורכב של הספר, ואחרון אחרון חביב – לידידי הנאמן דניאל שפיצר, שליווה במסירות אין קץ את הפקת הספר ותרים בנדיבות יתרה מניסיונו הברוך ומטעמו האסתטי המשובח גם לצורתו.

יבואו כולם על הברכה יחד עם בני וכלותי שהתמידו לחזק ולעודד את רוחי, עם כל מי ששמו נשמט מזיכרוני בפתח דבר זה ועם כל מי שבמשך השנים קידם את פני לא ב'מה שלומך?' אלא ב'מה שלום גליקל?'.

אדר תשס"ו

מבוא

המחברת, עולמה וחיבורה

מחברת 'הזיכרונות (או האוטוביוגרפיה) של גליקל האמל' הייתה בוודאי נבוכה ולו במקצת אילו שמעה שמכנים את חיבורה בשם זה. לא מיד הייתה מזהה את עצמה בכינוי 'גליקל' האמל, ועוד פחות מזה בכינוי הנפוץ יותר 'גליקל פון האמל'.¹ כינויים אלה מחליפים את שם העיר המבורג – שבה נולדה בשנת 1645 – בהאמל, עיירת הולדתו של בעלה, שם מקום שצורף לעתים לשמו הפרטי (חיים) אחרי שיצא משם והתיישב במקום אחר – כי מה יועיל הכינוי האמל כשיושבים בהאמל? יתרה מזו, שמות מקומות ניתנו בימים ההם בקרב היהודים² ככינוי מזהה לגברים, לא לנשים. שם האישה ציין קודם כול את היותה ברשות אביה ('גליקל בת ר' לייב פינקרלה')⁴ בטרם עברה בעקבות נישואיה לרשות בעלה ('גליקל אשת ר' חיים האמל'); היא נשארה ברשות הבעל גם אחרי מותו ('גליקל אלמנת ר' חיים האמל')⁵ כל עוד לא נישאה שוב. אם שבה האישה ונישאה, היא עברה לרשות בעלה החדש ('גליקל אשת ר' הרץ לוי'). אחרי מותה נהגו לחקוק על מצבתה בדרך כלל את כינויה על שם אביה, עם כינוי נוסף או בלעדיו, ולרשום את שמה בלוויית כינויה או כינוייה ב'ממורבוך', ספר הזכרת הנשמות של הקהילה. וכך אכן נכתב ב'ממורבוך' של קהילת מץ שבצרפת בעקבות פטירתה של גליקל שם בשנת 1724: 'מרת גליקל בת יהודא יוסף ז"ל מהמבורג'.⁶

לא פחות הייתה גליקל מופתעת בוודאי מן ההגדרות שניתנו ליצירתה: זיכרונות,

- 1 השם הפרטי 'גליקל', הקטנה של 'גליקל', שפירושו 'מזל' או 'אושר', היה מצוי בזמנה של המחברת (ראו במפתח האישים למהדורה [להלן] אפנה למהדורתי בציון: גליקל], ונשתמר עד הדורות האחרונים, למשל: 'גליקע' (הרקווי, עמ' 527), 'דויע-גליקע' (טים, מטרונמיקה, עמ' 10), וכן שימש יסוד לשמות משפחה כגון 'גליקין', 'גליקלס', 'גליקליס', 'גליקסון' ו'גליקובסקי' (שם, עמ' 49, 15, 3 בהתאמה).
- 2 כפי שמופיע ברוב כותרות הספרים והמאמרים העוסקים ביצירתה (למשל: איברהמס, גליקל; לנדאו; לוונטל; פילכנפלד, גליקל; פפנהיים; קאופמן). ההבדל בין Hamel ל-Hameln הוא היסטורי: Hamel נהג בתקופתה של גליקל, Hameln נהג בימינו.
- 3 במסמכים חיצוניים באותיות לטיניות נרשמו היהודים בשמות שונים מאלה המופיעים אצל גליקל. כך למשל מכונה בהם חיים האמל – Heine Goldschmidt, יודא ברלין (או ברלינר) – Jost – Liebmann, אלי' קליף – Elias Gomperz, בער כהן – Berend Salomon, ליפמן כהן – Leffmann – Behrens, מרדכי גומפיל – Marcus Gomperz, ברוך רויניץ – Benedictus Veit. לא מצאתי דיון ממשי בעניין זה במחקר.
- 4 טורניאנסקי, סוגה, עמ' 283. על כינויה הנכון של גליקל בשם אביה (לייב) ראו: גליקל, עמ' 309, הערה 397.
- 5 בדומה לכינויה של גליקל את עצמה במסמך היחיד שנשתמר בו כתב ידה, ראו להלן עמ' 358.
- 6 ראו להלן עמ' לו.

אוטוביוגרפיה, *Life, Memoiren, Denkwürdigkeiten* ועוד. לא זו בלבד שהיא נמנעת ממתן כותרת לספרה – מעשה יוצא דופן בימים ההם גם לחיבורים שלא נועדו לדפוס – אלא שלא כינתה אותו לכל אורכו בשם או בכינוי כלשהו מלבד 'ספרי' (המציין לרוב את פרקי החיבור ורק לעתים נדירות ביותר את החיבור בכללותו). בכל הצבעה על מושא כתיבתה הסתפקה בתווית 'זאת', 'זה', 'כזה' או בציון 'מה שאני כותבת' (או 'כתבתי', 'אכתוב'). ובאמת, חיבורה מיוחד ושונה כל כך מן המוכר בתחום האשכנזי של העולם היהודי עד זמנה, כולל הכתבים האוטוביוגרפיים המעטים הידועים לנו היום⁷ – שאף אחד מהם לא היה זמין לבני דורה בדפוס – שאין להתפלא על שלא היו בידה שם או הגדרה מתאימים לחיבורה.

מבנה החיבור ואורחות כתיבתו

נסיבות כתיבתו של החיבור ומבנהו

על פי מבנה ספרה של גליקל ומחלתו נראית מוצדקת העדפתם של רוב העוסקים בו את ההגדרה 'זיכרונות' על פני 'אוטוביוגרפיה', וזאת גם ללא דיון תאורטי פרטני בסבך ההבדלים הדקים שבין שתי הסוגות. לקראת סוף הפרק הראשון של חיבורה מודיעה

7 ראו: ינקה, אוטוביוגרפיה, עמ' 103 והערה 27; ישראל יעקב יובל, 'אוטוביוגרפיה אשכנזית מן המאה הארבע עשרה', תרביץ, נה (תשמ"ו), עמ' 541–543. הכתבים מסוג זה מתחום אשכנז שנתבו עד זמנה של גליקל, ושנוכחים בשני המאמרים הללו, הם: האוטוביוגרפיה הקצרצרה של מחבר אלמוני יליד דירן (Düren) מן המחצית השנייה של המאה הארבע עשרה (פורסמה אצל יובל, עמ' 564–566); הזיכרונות של ר' יוסף יוזלמן בן גרשון מרוסהיים (1471–1547, ראו: ינקה, יובל, עמ' 545); מגילת איבה לר' יום טוב ליפמן הלר (1579–1654, ראו: ינקה, יובל [שם]); האוטוביוגרפיה של אשר בן אליעזר הלוי מרייכסהופן (1598–1635 [?], ראו: ינקה, ועתה בהרחבה: סטניסלבסקי, עמ' 34–44). עם החיבורים האוטוביוגרפיים שכתבו בני זמנה של גליקל הצעירים ממנה, ושהגיעו לידינו, נמנים: חיבורו של מחבר אנונימי בן כפר במורביה שנולד בשנת 1668 (ראו: Alexander Marx, 'A Seventeenth Century Autobiography: A Picture of Jewish Life in Bohemia and Moravia', *Jewish Quarterly Review*, 8 [1917–1918], pp. 276–286, ראו: ינקה, ספר יש מנחילין לר' פנחס קצנלנבוגן (1691–1767 [?], ראו: ספר יש מנחילין מהרב... פנחס קאטצערן אליז'ביג'ען... סודר ונערך ע"י יצחק דוב בן אפרים פישל פעלר, ירושלים: מכון חתם סופר, תשמ"ו); מגילת ספר לר' יעקב עמדין (ראו: מגילת ספר); ויש לבחון את אופיו האוטוביוגרפי של החיבור של ר' ליב בן עזר מאמסטרדם על שבתי צבי (ראו: סיפור מעשי שבתי צבי), שכתבתו נסתיימה או נפסקה בשנת 1718 (ראו: חוה טרניאנסקי, [ביקורת], קרית ספר, נד [תשל"ט], עמ' 161–167). נוספים עליהם שני החיבורים שכתבו בני זמנה של גליקל והעוסקים, האחד בשלמותו והאחר בחלקו, באירועים הנדונים גם בספרה (ראו להלן עמ' נא, הערה 170). ממצאים אלה מצביעים על התגברות הכתיבה האוטוביוגרפית החל במחצית השנייה של המאה השבע עשרה, אלא שאין לדעת מה טמון עדיין בכתיבי יד עלומים מסוג זה, ועדיין לא ניתנה תשומת הלב הראויה לאופי האוטוביוגרפי של חיבורים שונים או של חלקים מתוך חיבורים המצויים בידינו.

המחברת כי החליטה לרשום את האירועים שעדיין זכורים לה מימי נעוריה. בראש הפרק השני, מיד אחרי שהציגה את כוונתה לכתוב את חיבורה ב'שבעה' ספרים קטנים' (משמע פרקים) ואת סברתה כי מתאים ביותר להתחיל מלידתה, היא פונה להוציא את תכניתה אל הפועל. מהו אם כן עניינו של הפרק הראשון, הקודם לתחילת סיפור חייה? בפרק קצר אך מורכב זה פורשת המחברת את אמונותיה ודעותיה ומציגה את יסודות עולמה הרוחני; היא מועידה את הדברים במפורש לילדיה,⁹ ומוסיפה הערות קצרות על מניעי כתיבתה. משום כך אין לקבל את מעשהו של מתרגם הזיכרונות לגרמנית,¹⁰ שהשמיט את רובו המכריע של הפרק. ויש לדון לכף חובה את מעשהו של המתרגם העברי, שהחליט להעביר אותו לסוף ולהעמיד בראש הספר את הפרק השני, בטענה כי 'רק אחרי שיעבור הקורא על הספרים הראשונים ויראה בעיניו את הקורות שקרו את גליקל ואחיה בתקופה ההיא, יהיה יותר מובן לו מה שכתוב בספר האחרון (שהוא הראשון אצלה) בתור תולדה מוכרחת מכל המאורעות שעברו עליה ולפניה'.¹¹

הספר הראשון הוא אכן 'תולדה מוכרחת' של התנסויות הכותבת שקדמו לכתיבתו. אולם דווקא משום כך – ולא רק בשל עצם הטיפול המתנשא והפוגע של המתרגם במקורו – יש להשאירו במקום שהועידה לו המחברת. דחיקתו לסוף פוגמת באופי התבוננותה של גליקל בחייה – ובהתבוננות שלנו בה ובהם – והיא גם מעוותת ומסלפת את מהותה הייחודית של היצירה. שינוי הסדר מבוסס על ההנחה שהחיבור נמשך מן העבר אל ההווה, עד התגבשותה הסופית של אישיות הכותבת, בעוד שלמעשה זו אישה בעלת אישיות מגובשת המפנה את מבטה מן ההווה אל העבר. הכותבת אינה ילדה או נערה המתחילה ללוות את מאורעות חייה בכתיבה יומנית וממשיכה בכך עד לזקנתה, אלא אישה בשלה המחליטה לכתוב את זיכרונות עברה ומתבוננת באירועים שעליהם היא כותבת ממרחק של זמן, מצוידת בניסיון החיים שקנתה לה במשך השנים.

לא נוכל אפוא לעקוב ישירות אחר התפתחות אישיותה על פי תגובותיה על מאורעות חייה בסמוך להתרחשותם, אך נוכל להתוודע אל אישיותה כפי שהייתה בשעת הכתיבה, וללמוד כיצד ראתה, בחנה, ניתחה ופירשה את מאורעות העבר כשחלק ניכר מחייה כבר

8 למספר שבע מגוון משמעויות הן בעמים הן בישראל, ראו למשל: שמחה פיעטרושקא, 'ידישע פאלקס-ענציקלאָפּעדיע', ב, ניו יארק: גלעד, תש"ט, עמ' 816–817, ואפשר להוסיף עליהן כהנה וכהנה. עם החיבורים הידועים בעלי שבעה פרקים נמנים 'איגרת התשובה' של ר' יונה גרונדי ו'ספר מצוות קטן' לר' יצחק מקורביל, וראו: דייוויס, נשים, עמ' 239–240, הערה 97. וראו להזכיר שהאישה הראשונה שחיברה ספר ביידיש (בסוף המאה השש עשרה או בראשית המאה השבע עשרה) העמידה אותו גם היא בשבעה 'שערים', ראו: מנקת רבקה.

9 הפנייה הישירה 'ילדי היקרים' מופיעה שש פעמים בפרק הנדון, והיא שבה ומופיעה בתדירויות שונות בפרקים הבאים להוציא הפרק השביעי.

10 פיילכנפלד, גליקל, וראו עליו בדיון על תרגומי היצירה להלן עמ' נג–נד.

11 'דבר המתרגם', ראו: רבינוביץ, עמ' 5. בתרגומו מוספרו הפרקים לפי סדרם החדש בו.

לפני מאה ועשר שנים יצא לאור ספר הזיכרונות של גליקל בת ליב (שנודעה מאז כגליקל האמל או גליקל פון האמלן, אישה יהודייה שנולדה בהמבורג בשנת 1645, ושכתבה את זיכרונותיה בלשון דיבורה – יידיש – בין השנים 1691-1719. אין זה החיבור האוטוביוגרפי הראשון שנשתמר בספרותנו בלשוונותיה השונות, וגם לא החיבור הראשון שהגיע לידינו מפרי עטה של אישה, אלא יצירה יוצאת דופן, העולה ברובח היקפה ובריבוי פניה וענייניה על כל מה שקדם לה בסוגה. המחברת התחילה להעלות על הכתב את זיכרונותיה בעקבות מות בעלה, והמשיכה לרשום את קורותיה ולסקור אירועים שהתרחשו בסביבתה עוד שנים רבות אחרי פטירתו. בחיבור זה, שהועידה בראש ובראשונה לילדיה, ארגה גליקל יחדיו את האישי, המשפחתי והציבורי, הוסיפה סיפורים ואגדות להמחשה ולהנאה, ונתנה ביטוי לא רק להרהוריה ולרגשותיה אלא גם למערכת דעותיה ואמונותיה. כך העמידה לנו במסמך היסטוריוספרותי מיוחד במינו הן את קורותיה ואת עולמה הרוחני של אישה עבריינה בת המאה השבע-עשרה, הן את דמותה והוויית חייה של החברה שבה צמחה והתפתחה סופרת מוכשרת זו.

יצירתה המרתקת של גליקל מופיעה כאן במהדורה דו-לשונית – המקור ביידיש ומולו תרגומו החדש לעברית – בלוויית מבוא ושפע ביאורים היסטוריים, ספרותיים, לשוניים ואחרים שנועדו להעשיר ולהעמיק את התודעותו של הקורא אל המחברת ועולמה.

חנה טורניאנסקי, פרופסור אמריטוס מן החוג ליידיש באוניברסיטה העברית בירושלים, עוסקת זה כארבעים שנה בתולדות ספרות יידיש ובתרבותם של יהודי אשכנז. מחקרה ופרסומיה מוקדשים לספרות יידיש מניצניה הראשונים במאה ה-13 ועד ראשיתה של ספרות יידיש המודרנית במחצית השנייה של המאה ה-19.